

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 3.

У Сомбору 15. Марта 1892.

Год. XXIV.

ПРЕД РЕВИЗИЈОМ ШКОЛСКИХ КЊИГА У ХРВАТској И СЛАВонији.

Школским законом од год. 1874. претворише се до мало све српске школе у Хрватској у Славонији у такозване комуналне, где је највише осетило удараца српство, односно млађи нараштај српскога живља. О истом ударцу нећу да спомињем политички смјер, него морални ударац где су се српска мезимчад отуђивала од свега онога што је српство светињом на земљи држало.

Књиге по којима се још и данас у комуналним школама ради, може се правом рећи да изобилију поучним градивом; али још се такви израза у њима налази, да само Хрвати може бити разумију а српски народ особито у Славонији и Срему нарочито учитељи морају их тражити по разним рјечницима да могу деци смисао дотичне изреке разумачити.

Приликом једне учитељске скупштине чух од председника у његову предговору као педагога ове речи: „Школа је расадник народне просвете и као таква може само у рукама државе напредовати, ако се хоће да са осталим народима раме уз раме напредујемо.“ Ако је тако и каже се да се не да порећи да није тако, онда дотична држава морала би обзир узети на све постојеће конфесије у њеном подручју, па да збиља получимо цел просветну са другим просвећеним државама.

Основом новога школског закона од 31. листопада 1888. и новом научном основом држим да ће се и све школске књиге за овдашње обће народне школе промјенити, те сам предузео да у овом цјењеном педагошком листу ставим на срце позваним органима и многобројни живаљ српскога народа, који би требао да у повјестничким комадима заузима простор из своје историје с правом као и браћа Хрвати. Надаље да се у колико је могуће обзир узме на изразе које могу оба народа разумјети.

Разне учитељске скупштине довољно су претресли још данас постојеће књиге, мџне су им изнели, разне критике о истима међу којима је врло важна критика у бр. 1. 4. и 6. Шк. Листа од г. 1881. коју је написао врли педагог и уредник овога листа, те може све послужити као добра подлога при стварању нових књига.

Ми имамо сви општи назив „народ“ кога и Срби и Хрвати разумију, а патимо се са речи „пук“ где се више пута десило да међу 200 ученика кад сам их запитао шта значи реч „пук“ ни један није знао, те сам им морао исту тумачити и одкуд је дошла. Може бити да је зато у штиву 77. II. чл. тачке и казано да у храмови источне цркве славе Бога пјесмама учитељи и појци старим словенским језиком у којих се налази многа и премнога стара рјеч хрватска, јербо пук постаде од црквено-славенске речи „полк“ те су је превели на хрватски „пук“ и одма је покрстили хрватском речи, — ово је баш у очи —. Горе у Хрватској може бити за уво згодно звучи „пучка“ али у Славонији и Срему не пријања за уво, код лепе речи што је сви разумемо „народна“ па зашто онда неби звали „обћа народна школа“ (које ја радим у свим случајевима).

У колико се зна цео народ у Хрватској и Славонији говори „недеља“ па баш ако хоћете и седмица а не „тједан“ те је сувишна реч, што у већини овога народа не знају шта је „тједан“ тако исто и „топориште“ коме ја ни данас корјена неznam. У колико ми је познато народ у Срему врло мало и скоро никад неупотребљује мјесечне називе као Хрвати, него Јануар, Фебруар, итд. што би се могло ставити уз оне називе и ови, те би деца знала у ком су времену, н. пр. Годишње доба, прољеће настаје 21 ожујка питам, — који је то месец, онда дете потроши доста времена док наиђе на март. Из праксе увиђе да речи: „велебно сине море“, „величанствени Велебит“, „среброцјена Орљава“ и т. д. ови пријдеви не користе много, јербо на селу баш ни један ученик не разуме, онда се само губи време тумачењем излишних речи.

У земљописним комадима описујући поједине делове Хрватске и Славоније, српски народ у тим покрајинама заборављен, ако се има који достојанственик споменути ту се је обишло право име, него се је изразило другим именом н. пр. грчко-источни а зар неби било боље јасно и онако како дотичном приида и да многобројном народу српском у правом смислу задовољи подпун прави назив имена „српско-православни владика.“ Зар су само хрватски при-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

морци гласовити морнари, а где је тај српски живаљ који у великом броју тамо живи, ако имају једни потребу имају и други. У опису Фрушка Гора доста је погрешака унесено које је у критици у 1. бр. 1881. овога листа на јавност изрекао, те се све до сада ти неистинити описи нису изоставили. У опису „Јадранско море“ стари народи звали су га хрватским морем, — нека је и тако на могли су све реке које протјечу Хрватску и Славонију крестити именом хрватским, онда је цело Јадранско море од Италије па до средиземнога мора по наводу Хрвата звало се хрватским морем. Ако су уз обалу хрватску за време Крешимира морали мљетчани плаћати бродарину, није сљедство да сво Јадранско море прозове се хрватским морем. Учитељ мора бити у предавању истинит, како ћеш сада, ако кажеш истину опровргаваш навод у књизи, ако кажеш да се зове Јадранско море доводиш децу у сумњу зашто се незове хрватско.

При селењу стари Славена зна се да су се и Срби из Бојке доселили и да су били исто тако некрштени као и Хрвати, па се ни рјечица у комаду о покрштењу Хрвата неговори о Србима да су и они примали Христову веру баш онда кад су св. браћа Ћирил и Метод славенство преобраћали у христијанство, те да је грчки цар Василије послао свештенике који су све некрштене Славене покрштавали.

Кад је Карло велики покорио Хрватску, те после смрти његове од силног дивљаштва што је чинио Људевит побожни и Франачки грофови нису Хрвати могли више трпети, дигну се на ноге да извојују златну слободу. Овде се неспомиње нитко да је Хрватом помогао, а зар нису били Словенци са запада а зар нису били Срби Тимочани на истоку (стр. 19.) који су сви заједно Франке више пута сузбијали док се издаја непоказа. Људевит велики жупан побјеже у Србију а из Србије у Далмацију где га нађе издајничка смрт, а неспомиње се зашто је Људевит морао из Србије побећи. Истина неби добро упливисало на душу детињу кад се на једној страни карактерише као одважан борац за свој народ а на другој страни као убијца. При селењу српског народа у ове крајеве од зулума турског где су српски деспоти у Срему владали који су храбро турке одбијали, и тај знаменити српски народ који онда поплави цео Срем ни у једном повјестничком комаду не спомиње се. Бој на мухачком пољу зар је без Срба био, баш у томе

времену позвао је краљ Људевит кнеза Павла Бакића са пет своје браће који су велике услуге чинили у бојевима, где је главом платио и знатни јунак српски Рада Божић. У штиву 61. Никола Јуришић спомињу се главни догађаји и јунаштво Николе Јуришића кад су Турци пролазили Угарску да ударе на Беч, а неспомине се да су се том приликом јуначки држали Срби под војвођетвом Павла Бакића који је са 200 љutih Срба коњаника одбранио прелаз на Дунаву. Све те заслуге које су Срби стекли борећи се уз Фердинанда против Турака и других непријатеља призна царска власт, те Срби станујући око Вараждина и Горњег-Карловца добише права које Србима дадоше немачки цареви и угарски краљеви — Фердинанд I. Рудолф II. Фердинанд II. а касније добију и свој земаљски устав кога су потврдили цареви Фердинанд III. и Леополд I. — Имена Змаја Вука, Митра Јакшића, кнеза Павла Бранковића, Павла Бакића и многих други обасуше се турским ратовима вечном славом заједно са именима хрватских бранича Шубића, Бериславића, Зрињског, Алапића и других. Аустријска војска помагана од Срба, Хрвата и Угарске властеле надбије Турке у многим бојевима, и освоји од њих многа места а од год. 1686—1688 освоји аустријска војска Славонију и Ердељ па очисти од Турака У штиву 71. Марија Терезија каже се од речи до речи овако: У тих ратових што су вођени за Марије Терезије борило се до 30.000 хрватских јунака, — спомињући Тренка и његове пандуре, а на посљедку стоји: те задаваху страх и трепет свакоме непријатељу. А ево како каже историја: Марија Терезија не уплаши се од непријатеља, него се поузда у верност својих народа а особито у Мађаре, Хрвате и Србе и позове их у помоћ (1741.). Сви ти народи устану листом на оружје да бране царицу проти непријатеља. У војсци коју је дала Угарска и Хрватска Марији Терезији било је преко 14000 Срба који су се храбро борили противу царичиних непријатеља, у свим ратовима који су трајали више година (1748.) и после тога 1756. кад је војевала царица са пруским краљем Фридриком II. који је рат више година трајао, Срби су и тада храбро се борили уз царску војску. Зар то није абсурдум? Ако већ у мањим ратовима тај српски народ није се спомињао, бар у главне чињенице требао је српски народ ући да српској деци колико толико предочи се прошлост свога народа у борби за име, веру и домовину. Кад су Турци изтерани из наше домовине, то није нитко други учинио него Хрвати, а где је тај

толикобројни народ српски који је онда живио па и данас, који се у свим бојевима ако не више а оно сигурно као и Хрвати за домовину борили.

У научној основи земљопис и повјест за III. разред изрично каже се: Хратске слике из повјести хрватског народа, по штивих читанке за III. разред.

Кад се је већ скоро свуда уметнула реч уз хрватски и српски, неби згорег било да је и овде дошло, те неби бојазан имали да ћемо опет остати лишени повјестнички комада о српском народу. — Ако децу познајемо са хрватским пјесницима, зашто их неби упознали и са српским.

Кад ми Срби учитељи предајемо све комаће повјестнично у читанци братскога нам народа, а зашто неби могли и браћа Хрвати ту узајамност нама враћати, јербо нас више нитко не изстреби; ако се тим хоће шта да се у школама почне, онда је то слаба комбинација.

Истина ове су књиге сасвим у другој ери стваране за такозване обће пучке учионе, али данас мислим да ће Висока кр. земаљска влада у стварању нових читанака знатно дати простора своје верноме српском народу.

У колико би се о овоме и више дало говорити то сам се ограничио на знатније чињенице ради малог простора овога листа, а о другим поучним комадима пуштам вештије перо, да претресе док је за времена.

Ш.

У ЧЕМУ МОЖЕ УЧИТЕЉСТВО НАРОД УНАПРЕДИТИ, А У ЧЕМУ УНАЗАДИТИ?

Пре него што ћу на ово питање да одговорим, ваља да будем на чисто, о каквом учитељству је у питању говор. Јер, једна школа, у којој 4—5 учитеља раде има своје учитељство; даље може да има своје учитељство један срез — једна жупанија — а напослетку и једна читава држава. Но када посмотримо боље ово питање, видећемо, да је у њему говор о народу, те по томе и учитељство, о коме је говор, мора бити оно учитељство, које једном народу припада, било то ма које вере или народности.

Овако схваћајући питање, лако ћемо увидети, да се на први део питања много дужи одговор може дати, него на онај други.

У животу народа нема ни једнога случаја, у ком уплив учитеља не би био меродаван.

Бацимо поглед на цркву. Видимо, да се народ недељом и празником скупља у храм божији, да ода овде хвалу Оцу небесном за примљена добротинства. Да ли би то било, да ли би тај народ знао коме има да захвали ва примљена добротинства, да га учитељ није у школи, још као дете упознао са Богом, и пробудио у срцу његовом захвалност према њему? — Зацело не!

Када изађемо у пролеће у поље видимо да вредни земљоделац ради, а у лето и пролеће сабира блага трудом својим заслужена. Да ли би он ово чинио, да га учитељ није у детињству његовом побуђивао на рад, напомињао му да треба да се труди и ради, да може уредно живити и обстати. Не, да тога није било, он би сео гдегод у хлад, и проводио би дане у лењости, док на послетку од глади неби умрѐо.

Многи дечаци, када сврше школу одају се на разне занате. Од куда то, да су ти дечаци добили вољу, да уче занат? На сваки начин учитељ им је у школи говорио о занатима, описивао им, какву велику корист има човек од заната, те тиме пробудио у њима вољу, да се и они на то одаду.

У сваком поједином народу видимо данас многих знатних мужева, који делају за напредак народни, који пишу разна дела за народ, те у њима народ у сваком послу поучавају. Нису ли ови људи добили вољу да живе за народ отуда, што су их њихови учитељи на то побуђивали.

Када смо ово све прешли, можемо увидети, да учитељ, који се срцем и душом ода школи, који о другом чему неводи бригу, него само о томе, како ће своме народу користити, унапређује га у сваком погледу, било то у побожности, у земљоделству, занату, науци, или ма у чему другом.

Али учитељ, који само децу обучава, нечини задоста унапређивању народа, јер понајчешће бива, да проста деца забораве оно, што су у школи научила, те тако тим или је врло мало постигнуто, или баш ништа није за унапређивање народа.

Учитељ, који одиста жели да народ унапреди, када има слободна времена, ићи ће по свом месту од куће до куће, побуђиваће људе на рад, показиваће им, како да раде овај, или онај посао, говориће им, да држе пчеле, да гаје свилене бубе, да се одају вр-

тарству, и стављаће им пред очи, какве им велике користи све ово донети може.

Но ако ово све чине само поједини учитељи, они ће одиста унапредити народ у појединим местима, али никако не цео народ. Али ако се сво учитељство сложи, да заједно делају за народ, да се сви скупа старају за његов напредак, онда ће они не само људе у појединим местима, него читав народ, у чијој средини раде у сваком погледу унапредити.

Учитељство, које тако ради, то је оно учитељство, пред чијим једним чланом је Бизмарк скинуо шешир, а кад су га запитали: ко је тај, коме се тако пријатељски јавља? а он је одговорио: „То је један учитељ, а учитељима ја имам много да захвалим.“ Већ овај одговор Бизмарков казује нам, колику вредност има учитељ за народ.

Сада се можемо запитати: „Шта ће бити са народом, ког учитељство ово нечини, ког учитељство необраћа ни најмање пажње на то, дал ће његов народ напредовати, или ће сасвим заостати иза других народа? — Зацело, тај ће народ не само у сваком погледу заостати, него ће он мало по мало сасвим пропасти.

Видимо дакле, да није нужно да учитељство народ уназадњаје, него ако је оно само немарно, ништа неради за народ, већ гледа дан за даном без посла пролазити, спрема му сигурну пропаст.

Кинези су као што се држи, већ хиљадама година пре Христа познавали порцелан, барут, штампу и компас, па поред свег тога Америку је пронашао један Шпањољац, и то тек године 1492. после Христа. Није ли учитељство било криво томе, што се кинеска просвета није ширила на даље?

Многи ће рећи: Не; Кинези су због своје државне управе, и одељености од осталих народа, помоћу свог огромног зида, заостали.“ Ја опет на то велим, да код једног вредног учитељства неможе бити зида, неможе бити државне управе, која би могла на пут стати његовом раду, која би му могла сметати при унапређивању народа.

Учитељство држи у руци сву вредност народа. Ако оно ревносно ради, онда може материјално и морално стање народа унапредити; али ако пушта време беспослено пролазити, спрема му сигурну пропаст.

Од лењога учитељства сичувај Боже сваки народ!

В. У.

учитељска кандидаткиња.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

ПРЕДЛОГ

за уредбу о умировљењу стално намештени чиновника код народно-црквених митрополитских и епархијских власти, професора српске православне богословије, српских православних гимназија у Срем. Карловцима и у Новом Саду, професора српских вероисповедних учитељских школа и учитеља и учитељица српских вероисповедних виших девојачких школа и о мировинском фонду за те чиновнике и особе учитељског звања.

ГЛАВА I.

Општа одређења.

§. 1. Стално намештени чиновници код митрополитских народно-црквених и епархијских власти, професори српске православне богословије, српских православних гимназија у Срем. Карловцима и у Новом Саду, професори српских вероисповедних учитељских школа, учитељи и учитељице српских вероисповедних виших девојачких школа, могу, ако су потпуно задовољили уветима прописанима у овој уредби, захтевати за себе, своју удовицу и сирочад или мировину или васпитну припомоћ из основаног овом уредбом фонда.

§. 2. Мировину или отпавнину наведеним у §. 1. чиновницима, професорима, и учитељима и учитељицама, удовицама чиновника, професора и учитеља, и васпитну припомоћ њиховој сирочади одређује на образложени предлог њихове претпостављене власти саборски одбор по овој уредби.

§. 3. Као мерило за одређење мировине или отпавнине служи :

а.) број година службе.

б.) величина последњих урачунивих берива.

§. 4. У године службе рачуна се у опште непрекидно служење код једне од у §. 1. наведених власти или завода, почуњући од дана, кад је ко у службу ступио. То исказује сваки званичним декретом или сведољбом од своје претпостављене власти.

Учитељима горе наведених завода рачуна се код одмеривања мировине и оно време, које су након потпуног оспособљења као намештени учитељи непрекидно у служби провели.

У случају, да се који српски народни вероисповедни учитељ или учитељица постави за учитеља или учитељицу на који од §. 1. наведених наставних завода или звања, урачунавају му се године службе проведене у учитељском звању, ако за све те године припадајуће пристојбе накнадно уплати (§§. 30. тачка а.) и 34. и 35. ове уредбе.

§. 5. Код урачуњивање континуитета службе не сматра се иста прекинутом :

а.) у стању суспензије пробављено време, ако је после довршене истраге дотичник невиним проглашен ;

б.) на допусту пробављено време од једне године ;

в.) време, које је ко провео као расположив усљед преустројства дотичног звања или завода.

У стању мира, за тим преко једне године на допусту или у стању расположивости без фактичнога службовања пробављено време не може се урачунати у године службовања.

§. 6. Код установљења мировине имају се поред редовне сталне плате, коју је уживао дотични чиновник, професор, учитељ и учитељица у последњој години, урачунати још и сви нето- односно десетогодишњи доплатци.

Напротив пак особни доплатци, станарина, паушал за путовање, накнада за огрев и остали разни припадци не могу се при установљењу мировине у рачун узети.

Изузимају се ипак допундбени (особни) доплатци, који су у допуну пређашње више плате побирани, те са овакови доплатци имаду при установљењу мировине у рачун узети.

§. 7. Право на мировину или отпиртвину губи онај:

- а.) који се својевољно одрекне своје службе;
- б.) који самовластно напусти своју службу, па је ни онда не наступи, кад га претпостављена власт позове на то под претњом, да ће службу изгубити;
- в.) који је због каквог кажњивог дела осуђен на губитак службе, или је тај губитак законска последица скопчана с таковим осуђењем;
- г.) који се дисциплинарним путем отпусти из службе;
- д.) који се исели из аусто-угарске монархије у страну државу;
- е.) који је починио такво дело, ради којег би био отгуштен из службе, а не може се против њега ни казнено ни дисциплинарно поступати зато, што се је сам убио, или што је побегао, или ма из каквога другога разлога; но у таквим случајевима треба да надлежна дисциплинарна власт изрече: да би био дотичник из службе отпуштен.

У случајевима набројеним тачкама в) г.) д.) е.) има се већ одмерена и у течај стављена мировина обуставити.

Ако се отпуст истом онда изрече, кад је већ дозвољена обскрба удовици или сирочади, тада има стечено право ових нетакнуто.

ГЛАВА II.

О обскрби чиновника, професора, учитеља и учитељица, те удова и сирочади чиновника, професора и учитеља.

§. 8. Сваки чиновник, професор, учитељ и учитељица може у овим случајевима мировину захтевати:

- а.) ако због телесне или душевне мане постане сасвим неспособан да врши своју службу;
- б.) ако је 65. годину навршио;
- в.) ако је чиновник провео 40, а професор, учитељ и учитељица 30 година непрекидно у служби;
- г.) ако је услед преустројства дотичног звања или завода постао излишан и не би му се могло дати дотадашњем положају и последњим саставним беривима одговарајуће место.

§. 9. Мировину добија само онај, који је навршио 10 година службе, и то: за тих првих десет навршених година добија 40% од својих последњих урачунивих берива, а за сваку даљу годину уз тих 40% новишава се са 2%, а код професора, учитеља и учитељица са 3% од њихових последњих урачунивих берива тако, да након навршених 40 односно 30 година добија као мировину своју потпуну редовну плату.

§. 10. Ко није навршио десет година службе, а наступи који од услова набројених у §. 8. тачки а.) б.) и г.), може захтевати коначну отпиртвину, која ће једанпут за увек изнашати за време службовања до укључно пет година једногодишњу, а преко пет година до десет година службовања двогодишњу последњу урачунивну редовну плату.

Као изузетак може добити сталну припомоћ, пре него што наврши 10 година службе онај који би умно оболео, пао у велику болест, ослепио, или друкчије у вршењу или услед вршења своје званичне дужности пао у таку болест, због које не може више обављати свога звања.

У том случају може му се највише једна трећина уживане редовне плате у име сталне припомоћи издавати.

§. 11. Који је због телесне или душевне махне неспособним постао, да даље врши своју службу, дужан је своју молбу за умировљење својој претпостављеној власти поднети. Ова испитује из једног свог заступника, из једног у јавној служби намештеног физика, и једног градујираниог лечника. Умировљење се одређује стално или привремено.

§. 12. Мировине и сталне припомоћи исплаћују се месечно у напред уз опресе, које ће саборски одбор установити наредбеним путем.

§. 13. Ко има право на мировину, може у место исте узети једаред за свагда оправнину онолику, колика му је мировина, која му припада за две године, али мора сведоџбом у јавној служби намештеног лечника доказати, да је потпуно здрав.

Ако је такав умировљеник ожењен, обвезан је поднети и приволу своје супруге.

§. 14. Особа, која је своју мировину отправнином заменила, не може више ни под којим условом захтевати мировину, па ни у том случају, ако би вољна била примљену отправнину поврати; те и ако би изнова намештена била, не може јој се урачунати оно службовно време, за које је своју мировину откупила, ни у случају поновљеног умировљења.

§. 15. Исплаћивање мировине осим у §. 7. означених случајева престаје:

а.) смрћу умировљенога;

б.) кад умировљеник изнова у активну службу ступи;

в.) кад се привремено умировљени, пошто је узрок привременог умировљења престао, противи ступити поново у службу.

(Наставиће се.)

ГОВОР О СВ. САВИ.

Поштовани зборе!

Онај плави свод, који покрива нашу земљу, зовемо га небом; под тим небом, распрострајено је велико славенско племе, а овамо спадају данас на северу живући: Руси, Пољаци, Чеси, Словаци, на југу: Срби, Хрвати, Словенци и Бугари.

Између ових народа, броји се једна маса народа, која је толике године од стране непријатеља велике невоље и ужасе претрпела, а да му његови дин-душмани не могоше ништа — остао је жив и не окаљан све до данас; та маса народа, која постоји у овим земљама већ 1256 год., и коју су његови прадедови са толике проливане крви очували, зове се српски народ.

Сад пак сви други народи, славе своје светитеље, ал чини ми се, да ни један народ не слави као српски а и не може славити, јер нема таквих обичаја и врлина као Срби. Нема обичаја и врлина велим, нема, и заиста нема, а нема их за то, што од поменутих народа — ниједан народ није толике жртве полагао за своју веру и народност као Срби. Тешки су они дани били, кад су наши прадедови потоком крви за веру и народност лили, само да је нама као аманет у наслеђство оставе.

За то, чувајмо је и ми!

А како ћемо је очувати?

Очуваћемо је само тако, ако буде у нама куцало оно српско срце, које је куцало пре толико стотина година, у нашим прадедовима, који су за крет часни и слободу златну свој живот жртвовали, а поред тога, своју цркву верније љубили, похађали. А, да су они боље цркву похађали него ми, то нам сведочи ова жива успомена, коју нам наши прадедови као аманет завешташе: свечарство и прослава св. Саве.

То су оне српске најлепше врлине, којима се свак Србин поносити

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

може; то је оно, што ни један други народ нема, а кад нема, неможе се ни дичити својим прадедовима као наш српски народ.

Наша је црква за светиље признала најзаслуженије и најпобожније синове народа српског: Св. Саву, Симеона Мироточивога, краља Милутина, Стефана Дечанскога и цар-Уроша, кнеза Лазара, Мајку Анђелију, Максима Владику и Стевана Штиљановића. Међу свима овима српским светитељима, најзаслужнији је данашњи светитељ, св. Сава. —

Тај велики човек, био је царски син, па као таковога, није га никад срдце вукло за ботаством нити је икада помишљао; да се као човек у царским палатама нажива богатства ни земаљске власти; па за то је мауо на страну: царску круну, жезло и мач, а све за то, да послужи Богу, цркви и народу своје. Њему је Христова вера премила била, па за то је своју веру и цркву као јединац мајку своју служио и љубио. Због св. цркве и миле му вере православне метуо је на своју свету главу: црну — али сунцем обасјану камилавку. За љубав православија свога, обукао је црну ризу напуњену молитвама и богоугодним делима. Он је једини био, који је из чисте љубави на прама цркве своје — наруквице праведнога делања ради — на пољу просвете и народнога образовања — на своје св. руке метнуо. Он бејаше прави стожер: православија, црквб, школе, па и народа свога.

Када је похађао школе, децу је учио: веру своју љубити, цркву похађати, а препоручивао их светим и богоугодним молитвама Христа Спаситеља.

Долазећи у цркву, благосиљао је српски народ као децу своју; обасипао га молитвама; заносио га лепим еванђелским причама и — кадио га мирисним тамјаном измирном добрих дела. Он бејаше први архиепископ, учитељ и просветитељ свеколиких Срба.

Сава се родио 1169. год. а од како се покалуђерио, има 706 година. Од како носи као Србин св. име: „први архиепископ и просветитељ има 671 година. —

Задњи пут, обилазећи св. Сава гроб Христа Спаситеља, сврне у Трново код цара Асена Бугарекога, ту га задеси немила смрт 14. јан. 1237. г.

По смрти његовој, буде му св. тело сахрањено у Трнови одакле је након једне године краљ Владислав синовац његов пренео у манастир Милешево у Херцеговини. У том манастиру, чувале су се мошти светитеља пуних 357 год. Године 1595. дође свирепи потурица Синан-паша, узме Савине мошти, и на „Врачару“ пред Београдом спалити даде.

Српска црква признала је св. Саву за божијега угодника, а наш народ: за првога учитеља и просветитеља, те га сваке године у 14. јануара на дан смрти његове, слави.

Светкујмо дакле неумрлога великана српскога! Поклонимо се њему и подражавајмо његовим великим делима!

Говорио у Малој Ремети 14. јан. 1892 год.

Ј. Чордашић
учитељ.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПОСТАНАК ОСНОВНЕ ЖЕНСКЕ ШКОЛЕ НА ЦЕТИЊУ.

О постанку ове школе пишу нам са Цетиња ово: Године 1871. дошла је из Котара Јелена Вицковићева удата за Црногорцем, који је неколико година у Котору живио а поменуте године постао чиновником поште на Цетињу. Родитељи поменуте госпође били су пореклом такође из Црне Горе, па ју је мајка зато и удала за Црногорца.

Госпођа Вицковићка шетајући се једном г. 1871. по пољани у околици Цетињској онази гомилу деце, која се играју, па сетивши се своје добре мајке, која је за време детињства њеног у својој кући по 20 сиромашне Црногорске женске деце одевала, хранила, болне лечила и мртве сарањивала, створи јој се жеља да и она помогне овој деци. Материјално није им могла помоћи, али предузме себи, да им морално помогне, и отвори својевољно прву основну женску школу на Цетињу, јер у то доба не беше тамо такве школе осим васпитног Маринског завода, који је годину пре тога отворен био.

У тој својој намери запита гђа Вицковићка гомилу девојчица: би ли оне хтеле код ње се учити, а девојчице из гласа повичу: „Би смо училе!“ и бацише своје играчке, па се кренуше са госпођом Вицковићевом њеноме дому. Сутра дан скупило се већ 40 девојчица, а после све више и више, те се међу ову децу умешаше и деца већих чиновника и војвода Црногорских.

Три године проведе ова учитељица са женском децом учећи их и васпитавајући без сваке своје користи, једино из чисте љубави роду и човечанству. Треће године роди се кнегињца Јелена. Том приликом свака девојчица из ове школе обдари својим ручним радом новорођену кнегињицу, а учитељица пошље дарове те с писмом у кнежевски двор, матери кнегињи. Њено височанство је те дарове малих Црногоркиња милостиво примило и исти дан буде писмено позвана у двор учитељица са ученицама где буду милостиво примљене и добију уздарје, а гђа Јелена Вицковића проглашена буде за прву и праву учитељицу ове школе.

Како онда, тако све до данас Њихова Височанства књаз Никола I. и књагиња Милена ободравају ову учитељицу у раду њеном похвалама и наградама, међу којима је и брилијански медалион са сликом насљедника Данила — украшен, који је ова прва учитељица Црногорска од Његовог височанства књаза Николаја I. добила.

Учитељица је покрај прописа самог плана, назила свагда да у свом раду тако поступа, како би васпитање и настава малих девојчица одговарала потреби и духу народа Црногорског. Са тога је она и у народу тамошњем јако омиљена и уважена.

Ове цртице о постању прве основне женске школе на Цетињу радо увршћујемо у Школски Лист, као податак за повестницу народне просвете у Црној Гори.

В.

Н А Г Л А С

о смрти научењака српског проф. М. ПЕТРОВИЋА.

И опет на небу звезда ето утрну једна,
Српскоме роду мила;
И опет горке сузе над гробом дичнот сина
Српска пролива вила

И опет милог сина српска изгуби мајка,
И сеја брата драга,
И љуба војна свога, а Српчад нејака, нага
Милога свог бабајка

И српска књига свога изгуби просветника,
Наука друга мила,
Његовом смрћу судба, големог јада пуна
Срба је задесила.

Тај тужни одјек звона Србину груди пара
И ужасом потреса срце му сред недара; —
Јаук се тешки ори, потоком сузе лију,
Јер бабо сад оставља нејаку Србадију

*

Престанте сада песме весеља живог пуна,
Сад српска тужи мајка,
Нејака деца оца из гроба плачем зову,
Милога свог бабајка.

Престанте, сад је време жалости, туге црне,
Време тешкога ваја,
Смрт проклета ето у хладни гроб нам одазва
Оца из загрљаја

Па клекнимо сад браћо, на земљу клекнимо црну
Дигнимо очи к Творцу
И молимо се њему — скромно склопљених руку
За покај душе оцу.

Ћ. Лазиф-Маринко.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Д О П И С.

—**К. Ст. Бечеј**, 27. фебруара. — Свакога правога и искренога пријатеља и поштоватеља школе ваља сваки гласак о нашим школама, како уопште, тако и посебице по местима, особито ако се стање ових на боље окреће, да обрадује. С тога сам и ја рад да преко цењеног нам „Школеког Листа“ упознам штоване читаоце његове о стању и околностима наших српско-вероисповедних школа старо-бечејских.

Код нас за сад у погледу школа стоји овако: у средишту имамо 6 дворана са 6 учитељских снага, које су на сљедећи начин распоређене, пошто је Славни епарх. адм. одбор дозволио спојидбу мушке и женске деце до IV. разреда. I., II. и III. разред помешан по сваки за себе, IV. мушки, V. и VI. мушки и IV., V. и VI. разред чисто женски уједно. У предграђима имамо две школе свака са I. и II. мешовитим разредом, и на селишту (салашима) једна, свега 9. У средишту се налази осим учитељице у IV., V. и VI. девојачком разреду још једна учитељица ручнога рада, која женској деци из II. и III. разреда ручни рад предаје.

Но како се ове године од преко хиљаде за школу способне деце до 750 у школу уписало, то су некоји разреди, а наиме I. и III. у средишту и школа у дољно-варошком предграђу у којој се 160 деце уписало, постали бројно децом претерећени, усљед чега је местни школски одбор — да би овој незгоди доскочио — закључио, да иште од политичне општине, пошто ова све српске и мађарске школе издржава, нека се у дољнем предграђу још једна школа отвори. На ово је полит. општина из средине представничког тела изаслала поверенство, да се по школама нашим о броју деце лично увери. Поверенство је 23. дец. прошле године школе обишло, о истини навода м. шк. одбора о потреби још једне школе уверило се и одмах записник сачинило и представништву упутило.

Међутим и салашки становници око сентомашког друма поднели су такође молбу, којом ишту, да се у групи њихових салаша школа створи, доказујући, да имају више од 50 деце за школе. Ради извиђења ове молбе био је ових дана управитељ местних српских школа са једним чланом поглаварства на лицу места, и нашли су 55 деце од 6—12 година. Тако нам је у изгледу, да ћемо идуће школске године још две нове школе отворити.

Како је свршетком 1891. год. досадашњем м. шк. одбору као и м. шк. управитељу 6-годишњи течај истекао, то је почетком Јануара месеца о. г. сазвана била ванредна главна црквена скупштина, која је нов школски одбор и м. шк. управитеља бирала. У м. шк. одбор изабрани су: Преч. госп. прота Јован Борота, г. г. Др. Арон пл. Војновић, Др. Иван Влаховић и Мита Радановић адвокати, часни г. Иван Јелчић свештеник, гг. Јован Михајловић и Јован Чиплић учитељи, г. Тома Михајловић трговац и г. Милош Хаднађев занатлија. За местног шк. управитеља изабран је поново досадањи управитељ учитељ Стеван Жеквић.

6. и 7. Фебруара т. г. походио је наше школе Високоблагородни госп. *Стеван В. Поповић* епархијски школски референт бачки и будимски, и по учињеној посети по школама изјавио је искушљеном местном школском одбору своје подпуно задовољство како са постигнутим успехом, тако и са устројством и распоредом школа. Како чујемо, походио је госп. референт и школе у Фелдварцу, Петровом Селу, Мохолу и Ади.

17., 18. и 19. Фебруара обављени су у овдашњим нашим школама полгодишњи испити, а на Теодорову суботу приступила је сва школска младеж са гг. учитељима к тајни светога причешћа.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Заклада Кузмана Папулића у Иригу. Кузман Папулић негдашњи грађанин Иришки основао је закладу за подизање женске школе у Иригу.

Заклада ова састоја се из главнице од 6411 ф. 50 н. Од камате те главнице до 1878. године примала је једна србска учитељица годишњу плату од 400 ф. Од то доба сва камата обраћа се у главницу. Закладом овом управља старатељство, које се састоји из следећих особа: Преч. г. Саве Стојшића пароха, Мите Обреновића и Ђорђе Петровића трговца, који последњи је и благајник закладе.

По извештају Старатељства од 25. Октобра 1885. стање ове закладе имало сада 19.502 ф. 95 н. Ово се састоји: а) У задрузи Иришкој за подномагање и штедњу уложено је: 4327 ф. 40 нв б) У Румској штедионици 3460 ф. 39 нв. в) У 31. комаду интабулованих прив. обвезницом: 5921 ф. 84 нв. г) У неплаћеним каматама на обвезнице: 1788 ф. 33 нв. д) У кући у Иригу бр. 465. бившег дужника Гавре Кретића, што је купљен: 2277 ф. е) У половини куће у Иригу бр. 400: 1500 ф. з) У готову новцу 228 ф. 19 нв. — Свега: 19.502 ф. 95 нов.

Нов земљовид Угарске. В. кр. угарско министарство за богочаст и наставу препоручује свима школама у Угарској нову школску мапу држава круне Угарске, која је у великом формату сад скоро изишла под насловом „Magyar korona országainak térképe“.

Овај велики земљовид краљевине Угарске саставили су Манојло Коготовић и Лауш Лаци а издао га је под надзором нарочите министарске комисије Мађарски земљописци завод Челцела и друштво. Добити се може на платну растегнут заједно са придоданим планом престолнице Угарске у штампарији кр. Угар. Свеучилишта у Будапешти по цену од 4 ф. 86 нв.

РАЗНО.

Дарови школама и учитељима. Благородни г. Максим Лудајић свагдашњи предилатник овога листа, осим Школског Листа који прима послао нам је и ове године предилату за две сиромашне школе, за коју се Школски Лист шаље србским школама у Чинцу у Будимској и у Медку у Горњокарловачкој дијецези.

Високоблагородни г. Никола Михајловић умировљени подпредседник кр. курије изволио је ове године претплатити Школски Лист за србску основну школу на селишту Буковцу у Сомбору.

Др. Стеван Поповић физик сл. кр. града Сомбора шаље на дар Школски Лист србској школи у Гацко у Херцеговини.

Др. Петар Цветковић ответник у Сомбору претплатио је Школски Лист за србску вероисп. школу у Торњи.

Пречастни г. Ђорђе Влаховић прота Викински шаље на дар Школски Лист учитељци србској у Босанском Бродцу.

Благородни г. Павле Еремић члан Саборског Одбора из Кикинде шаље на дар Школеки Лист србским вероисп. школама у Бечару, Чоки, Соки, Гаду, и Срб. Падеју.

Преч. Г. Никола Беговић прота у Г Карловцу шаље један примерак Школекога Листа школи србекој на Његушима у Црној Гори.

Као дар скупитеља г. Нике Николића учитеља у В. Кикинди шаље се Школеки Лист учитељима Дим. Адамовићу у Х. М. Вашархељу и Стоји-сављевићу у Тужировцу као и срб. школи у Нађлаку.

По жељи г- Атанасија Костића учитеља у Фелдварцу ред. сараденика овог листа шаље се Школеки Лист као дар од њега г. Кости Пешићу учи-тељу у Дољњем Ковиљу и гђи Емилији Неше Зековића учитељици у Врањи.

Пошто је из Свратине у Македонији враћен Школ. Лист натраг, то се овај као дар г. Манојловића из Сентомаша (види бр. 2.) шаље школи у Ст. Мајдану.

На споменик покојнога професора Исидора Стојковића приложио је преко овога уредништва г. Дамјан Ламбрин учитељ у Иланци 1 ф. а. вр. који је прилог предат председнику Одбора за подизање горњегга споменика г. Ми-лану Стојшићу професору.

О Б Ј А В А.

Г. г. прилагачима на споменик покојног професора Исидора Стојковића.

Част нам је јавити поштованим прилагачима, да је „Одбор за скупљање прилога за споменик пок. професора на учитељској школи Исидора Стојковића“ у седници својој од 13./II. решио, да — пошто је породица цеђеног покојника годишњи парастос већ одржала — свечаност подизања споменика не држати 6. марта, да-кле на дан преселења покојникова у вечни живот, него после Пе-трова, када се испити на основним школама обаве, како би г. г. учитељи и учитељице из околних места на свечаност доћи и на њој присуствовати могли.

Уједно се овим најучтивије умољавају г. г. скупљачи одно-сно прилагачи, да прилоге. који су на ову цел утекли, на подпи-саног председника што пре послати изволе.

У Сомбору 27. Фебруара 1892.

Милан Стојшић с. р.
председник.

Жарко Поповић
перовођа.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.